

LITTERATUR

GEORG DANELL:

Överraskningarnas val

Någon sanning för det politiska skeendet finns det lyckligtvis inte. Inte heller något facit på varför det gått som det gått i ett val. Däremot törstar alla valstrateger efter mer information om vad som hänt för att planeringen inför nästa val skall bli ännu bättre. Det är därför alla berörda med sådan iver kastade sig över boken *Överraskningarnas val* av Håkan Gergils och Leif Widén. Författarna vill skildra väljarens politiska miljö under valåret 1985, vad som faktiskt trädde fram via media.

Håkan Gergils och Leif Widén:
Överraskningarnas val. Timbro 1986

Överraskningarnas val är värdefull för att den också försöker så systematiskt det nu går att visa hur media arbetar ett valår. Det fanns goda skäl till varför så många journalister följde presentationen av boken. Men det var typiskt att TVs nyhetsprogram valde att i sina sändningar ignorera den. För om man tror att boken handlar om vad som hände i valet, så är den egentligen en fullfjädrad beskrivning av hur media skildrade vad som hände i valet. Det är en viss skillnad.

Den mängd av data och information som boken återger är omöjlig att ens försöka återge de väsentligaste delarna av. Men med mina färgade glasögon kan jag försöka ge några brottstycken av innehållet.

• Socialdemokraternas och arbetarrörelsens dominans på nyhetssidor och i nyhetssändningar är påtaglig och oroande. De hade 1985 större uppmärksamhet än vad deras andel av valmanskåren anger. Om det nu är något bra mått. Egentligen borde om inte alla större partier så i alla fall de båda blocken ha samma utrymme. Men

till det förhållandet är det långt.

• Socialdemokraterna behandlades välvilligt jämfört med andra partier. Det var 1985 tre gånger vanligare med kritiska nyhetsinslag om moderaterna än om socialdemokraterna. Så inte bara att socialdemokraterna kommer till tals oftare, de behandlas också mer positivt. Är journalisterna så underdåniga de mäktiga socialdemokraterna eller är kåren så socialistisk att den inte förmår att kritiskt granska dem?

• Författarna Gergils och Widén försöker förklara socialdemokraternas dominans med att deras framgång beror på professionalism. För min del vill jag påstå, att den skicklighet och aktivitet som socialdemokraterna förmår att visa, ytterst beror på att de utgör den politiska överklassen. Deras resurser är större än vad borgerligheten tillsammans kan förfoga över. Om man därtill följer agerandet över en hel treårsperiod blir deras dominans än större. Arbetarrörelsen har råd att över hela treårsperioden bedriva kampanjer i den ena eller andra organisationen men alltid väl samordnat med övergripande politiska intressen. Att detta ger resultat på nyhetssidor och i etersändningar är inte ägnat att förvånas över.

Som ett exempel på socialdemokratins professionalism nämner författarna taktiken att möta obehagliga frågor med tystnad. Det blev således ingen debatt om frihet och löntagarfonder eftersom socialdemokraterna bemötte oss med tystnad. Skillnaden mellan oss moderater och socialdemokraterna är dock, att om vi valde tystnad före debatt, riskerade vi att någon centerpartist eller folkpartist hängde på ett socialdemokratiskt angrepp. Därmed blev det mediauppmärksamhet

och debatt oavsett vårt agerande.

Socialdemokraternas "proffsighet" i författarnas exempel är således inte – om det ens anses önskvärt – överförbar på det moderata arbetet.

● Redaktionerna valde 1985 mer än tidigare att rata partiernas material till förmån för egna undersökningar. Aktuellts undersökning om familjepolitiken var ett sådant exempel. Det som dock fick den största effekten var säkert skatterapporten som Dagens Eko levererade om den moderata skattepolitiken onsdagen före valet. Tillräckligt långt före valtillfället för att skapa effekt, men tillräckligt nära för att dess första signaler inte skulle kunna skickas tillbaka. Genom att samköra med Aftonbladet lyckades man blockera allt nyhetsutrymme under en dag med kritiskt material om moderat politik.

Boken skildrar massmedias bevakning av en dramatisk valrörelse. Händelseförloppet i slutskedet var inte planerat och överraskade alla. Mycket tyder på att journalisterna rycktes med av det nya och intressanta, den s k Westerbergeffekten. Ibland får jag en känsla av att man i media bara klarar en uppfattning i taget. En tid var Ulf Adelsohn framgångsmannen, den store utmanaren. Vad man än gjorde för att hålla emot, så beskrev media de stora förväntningarna.

En vecka jagade man Olof Palme för Harvardaffären. Därefter blev Ulf Adelsohn villebrådet. Efter debatten dem emellan lanserades kalsuparteorin och Bengt Westerberg lyftes fram som den "tredje kraften". Antingen beskrevs allt i ljus eller i svart. Och alla "drakarna" tycktes spinna på ett och samma tema. Media finner ett tema och förstärker en bild till ibland groteska proportioner. Varför finns

det så lite självständighet bland de viktigaste nyhetsorganen i vårt land? Varför styrs deras kommentarer så mycket av flock-beteende?

För min del ger boken två naturliga slutsatser. För det första visar boken att den borgerliga splittringen är förödande och strider mot de borgerliga väljarnas intressen. Valet 1985 ville vi moderater skapa trovärdighet åt borgerligheten. Vi moderater förlorade och folkpartiet vann på det. Ytterst är det de borgerliga väljarna som förlorar på bristen av samförstånd och gemensamt uppträdande.

Det som saknas är ett kitt i form av ömsesidig respekt och fortlöpande organisatoriskt och politiskt samarbete. Det ligger oss i fatet att media alltid har intresse av att belysa och förstärka borgerliga motsättningar. Det är typiskt, att en av de flitigaste media-aktörerna inom borgerligheten blev Hörnlund (c) bara på grund av hans påhopp på oss moderater. Den gamla regeln gäller. Det är inget svårt att få en löpsedel – det är bara att säga något riktigt dumt.

Ankdammklimatet i svenska massmedia måste brytas. Det enda sättet är att erbjuda fri radio och TV. Vi måste ha fler självständiga redaktioner av betydelse. Det är fel att TV-tittarna år ut och år in skall tvingas höra samma 4–5 kommentatorer i Aktuellt och Rapport, som har ambitionen att ge personligt färgade reaktioner på politiska händelser. Det kan inte vara rätt att det är pensionsåldern för dessa personer som skall ge förnyelse åt svensk mediabevakning. För svensk demokratis skull måste vi göra allt för att det skall bli en mediareform där etersändningar behandlas på samma sätt som utgivning av tidningar.